

REIZEN DOOR
**LAOS EN
CAMBODJA**
met Dolf de Vries

INHOUD

Laos	7
De Mekong...	10
Luang Prabang	25
Phonsavan en de Vlakte der Kruiken	51
Vang Vieng	63
Vientiane	68
Champasak	89
Cambodja	113
Kratie	115
Phnom Penh	125
Sihanoukville	139
Kep	145
Kampong Chhnang	162
Battambang	172
Phnom Penh	225

LAOS

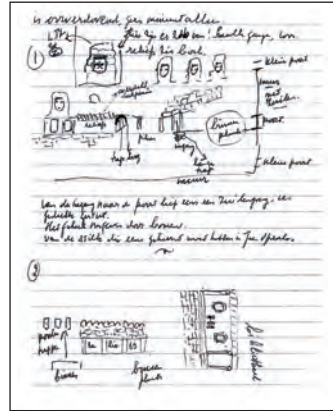
...en daarom schrijf ik dit boek alsof ik het tegen jou heb. Een boek schrijven is eenzaam. Ik had me stellig voorgenomen over deze reis naar Laos en Cambodja niet te schrijven. Voor één keer onschuldig genieten en niet denken of ik de juiste woorden zou vinden. Toch kocht ik een schrift en maakte ik de eerste de beste avond in Laos al aantekeningen. En bleef dat doen. En nu schrijf ik jou, lezer. Om te vertellen. Ik geef je een naam en een gezicht en ik noem je niet u maar je. Ik wil het graag dicht bij huis houden...

Rustige vliegtocht van Bangkok naar Chiang Rai. Uit mijn raam naar beneden kijken stemt niet vrolijk. Gekapt oerwoud, wie het niet gezien heeft weet niet hoe troosteloos troosteloos kan zijn. Ik wil de reis niet somber beginnen en kijk niet meer naar beneden. Anders gezegd: ik kijk de andere kant op.

Op de luchthaven van Chiang Rai staat achter glas een mevrouw met op een vel papier 'Mr Dol and Louise.' Wij zijn niet gewend afgehaald te worden en lopen nieuwsgierig op haar af. Een meneer pakt onze rugzakken. Ik denk aan vrienden die informeerden of we dat nog wel zouden kunnen, met een rugzak reizen. 'Met twaalf kilo op je rug.'

Achter juf aan naar een glimmende auto. In eigen land zou ik de auto geen blik waardig keuren, amper in Azië denk ik 'kan het niet een onsje minder.' Ook nog airconditioning. Ik schaam me maar niet erg.

Voor het eerst van ons leven hebben we ons, alweer een maand geleden, begeven naar een reisbureau. Gespecialiseerd in Azië. Dat bezoek heeft ertoe geleid dat we afgehaald worden en in deze auto zitten. Terugdenkend aan de bijna twee uur die we als jut en jul voor een bureau in Delft zaten, luisterend naar een meneer die al snel Edwin werd en die de indruk wekte graag met ons mee op reis te willen, stel ik vast hoe verleidelijk het is te luisteren naar een man aan wie je slechts informatie wilt

Visa en dagboek aantekeningen.

vragen maar die, voor je er erg in hebt, de *bele* reis voor je uitstippelt. Compleet met auto's, bussen, boten, hotels in meerdere prijsklassen en... een dame die op de luchthaven met je naam op een bord op je staat te wachten.

Gelukkig begreep Edwin snel wat voor vlees hij in de kuip had.

'Weet jij nog precies wat we besproken hebben en wanneer we aan onszelf zijn overgeleverd?' vraag ik Lout. Zij kijkt niet op van die vraag want sinds we reizen bestudeert zij de gidsen en de landkaarten, terwijl ik me verdiep in de geschiedenis en de literatuur van de te bezoeken landen. Dat is al heel lang de taakverdeling.

Kijkend naar een weinig opwindend landschap vertelt ze dat we in Chiang Khong op een bootje zullen stappen, de Mekong over, dat we dan in Laos zijn, in het dorpje Huay Xay, waar we opgewacht worden en naar een guesthouse zullen worden gebracht.

'Maar daarna doen we het toch verder alleen?' vraag ik, deels bezorgd over zoveel organisatie, deels achterover leunend omdat ik dat afgehaald worden als erg prettig ervaar. Noem het een nieuwe, sensationele ontwikkeling in ons reizen. Net als ik me afvraag of ik niet al te gemakzuchtig ben geworden zegt Lout: 'in Huay Xay stappen we morgen op een boot, twee dagen naar Luang Prabang, maar dan houdt het op.'

'Mooi zo,' mompel ik.

Meen ik dat?

Een antwoord hoef ik niet te geven want we zijn er.

Nu moeten de rugzakken echt op de schouder.

Een heuvel af, hoe dichterbij de rivier hoe glibberiger het wordt. Het bootje is wel erg smal en de man die ons over moet zetten gaat mij er iets te lichtvaardig van uit dat wij soepel in elkaar zitten en geheel op eigen kracht aan boord kunnen komen. Lout roept 'kunt u mij misschien een handje helpen' maar ik weiger daarna ijdel de uitgestoken hand, zet mijn rechterbeen op een soort doos... die helaas van piepschuim is zodat ik er dwars doorheen zak. Om vooral niet toe te geven hoe stom mijn actie was roep ik vrolijk: 'We varen op de Mekong!' hetgeen Lout afdoet met een kort 'jij merkt ook alles.'

De Mekong...

Jij vraagt je nu af of dat wat met me doet, op de Mekong varen. Ten slotte niet zomaar een rivier. Ik heb gegoogeld dat ie maar liefst 4909 km lang is. Vergelijk dat met de Rijn (1233 km), de Elbe (1390 km) of de Mississippi (3766 km). Dat zegt toch wel wat. De Mekong loopt door China, Myanmar – ik moet er nog aan wennen niet meer Burma te zeggen – Thailand en Cambodja. Hij ontspringt in het Tanglagebergte in China en mondt uit in de Zuid-Chinese Zee. En dan staat er: *‘In de boven- en middenloop is de rivier gedeeltelijk bevaarbaar; in de benedenloop tot aan Luang Prabang.’* Toen ik dat thuis las schreef ik dat op als feitjes, nu krijgen die gegevens betekenis omdat ik op de Mekong vaar en morgen op een grotere boot stap naar Luang Prabang. En toch, dat ik zo stom op die doos ben gaan staan maakt op dit moment meer indruk op me dan dat ik op de Mekong vaar.

Ik kijk om me heen. Sawa’s en in de verte bergen, veel meer kan ik er niet van maken. We naderen Laos. Je stelt je daarbij thuis heel wat voor en ongemerkt nader je Laos. Dit keer laat ik me wel helpen en dit keer wordt het wel sjouwen met de rugzak. Recht voor ons een heuvel en die moeten

we op. Lout kijkt bedenkelijk en ik pak ook haar rugzak. Een op mijn rug en een voor mijn buik, ik ben gek. En dat alleen omdat boven op de heuvel lokalen en toeristen staan te kijken en ik me niet wil laten kennen. We hebben ook nog ieder een kleine rugzak bij ons en daar loopt Lout achter me mee omhoog. Eenmaal hijgend en zwetend boven aangekomen worden we wéér opgewacht door een bord met onze namen. Dit keer ben ik niet Mr Dol maar Mr Pol. De jongeman die het bord omhoog houdt lacht en wijst naar iets dat het midden houdt tussen een keet en een kantoortje. Conversatie is niet mogelijk want hij komt niet verder dan de verhelderende mededeling 'no english'. Kennelijk vindt hij dat hij z'n plicht gedaan heeft en verdwijnt.

We hebben ons er op voorbereid dat het lang zal duren voor we Laos binnen mogen. Ik heb gehoorzaam kopieën van onze paspoorten gemaakt maar daar wordt niet naar gevraagd. Wel naar 35 euro per persoon, een flink bedrag maar Laos is een arm land. Ben ik klaar? Nee, ik moet nog papieren invullen. Waar kan ik dat doen? Een behulpzame toerist wijst me op een plank voor een gesloten loket. Ik zal nooit iemand kunnen uitleggen wanneer een reis werkelijk begint, ik denk als je je paspoort terug ontvangt en het tot je doordringt dat niets je meer in de weg staat. We pakken de rugzakken en zijn, met toestemming van de regering, in Laos.

Maar waar is het guesthouse?

Druk straatje en veel verkeer. Scooters, fietsers, vrachtwagens, weinig stoep en wat er aan stoep is hoort bij een winkel dus staat vol met wat de winkelier binnen niet kwijt kan. Oergezellig maar de rugzakken worden zwaarder en zwaarder en als we naar het guesthouse vragen ontvangen we slechts een stralende, maar tevens ontwijkende lach. Gelukkig is er altijd iemand die niets liever wil dan ons geduldig uitleggen waar we moeten zijn. Een aandoenlijk mannetje gebaart dat hij ons zal brengen en terwijl we achter hem aan lopen vertelt hij over zijn leven. Of over zijn vrouw en kinderen, over zijn vee of wat hij van zijn burgemeester vindt, god zal het weten want dat wij geen Laotiaans spreken, die gedachte komt niet in hem op.

Een uur later

Op het terras van het guesthouse. Beneden ons de rivier. Langwerpige bootjes, als een longhouse* op water. Zandbanken, waar je kijkt zandbanken. Een wonder dat we morgen naar Luang Prabang kunnen varen. Leuke boten, met houten pilaartjes om het dak te steunen. Ik haal diep adem. Ruik de zoete lucht van Azië. Kruiden. Zoet en bitter. De zwoele lucht. De geluiden. Geblaf van honden, kinderen die lachen. Hevig remmen van een auto. Hoor je allemaal ook thuis en toch is het anders. Misschien door de koelte na de hitte, ik weet het niet. Een mug steekt me. Hebben we de malariapil vanmorgen genomen? Lout heeft zin in een biertje. Ze heeft ook nog de was gedaan. Klinkt nogal macho, alsof ze daarom een biertje mag. Nergens een kip te zien, wacht eens, in dat winkeltje aan de overkant. Goed dat we een paar dollar gewisseld hebben. Begrijp niets van het geld hier, voor 1 dollar krijg je 8000 kip. Waar ik nu mee in m'n handen sta, hoeveel is dat? Eigenlijk moet ik niet reizen. 'Goed opletten dat je met een creditcard commissie betaalt!' zei een financieel genie tegen me. Ik en aan commissie denken.

Lout is tevreden met haar biertje. Ik wil net ook tevreden worden maar denk aan die doos waar ik in viel. Natuurlijk had ik de man van het bootje een paar dollar moeten geven. Wie weet hoe belangrijk die doos voor

* Een longhouse is een lang, nauw huis, bestaande uit één langwerpige kamer, die door schotten onderverdeeld is in een aantal kamers waarin meerdere families wonen. Komt voor in het Indonesische Kalimantan en in Serawak en Sabah, Maleisië.

hem is. Stom, stom, stom. Voortaan beter opletten. Alle begin is moeilijk, ook van een reis.

Uiteraard staan wij op tijd voor het guesthouse, wachtend op het minibusje dat ons naar de boot zal brengen. Voor alle duidelijkheid: op die boot zitten uitsluitend toeristen. Zoals je weet zijn wij altijd veel te vroeg. Wij zijn van een ras dat twee treinen eerder haalt dan de trein die we moeten hebben. Aanvankelijk baart het ons dus geen zorgen dat het busje niet verschijnt, maar als ie er na een half uur nog niet is helpen argumenten als ‘we zijn in Azië’ en ‘misschien hebben we het verkeerd begrepen’ niet meer. Volgens Lout, immer optimistisch maar niet heus, vertrekt de boot dan zonder ons en zitten we vier dagen opgesloten in Huay Xay. Het hengsel van mijn rugzak blijkt ook nog eens kapot, doet in ieder geval vreemd, en ik ben de laatste persoon op aarde zoiets ter plekke handig te repareren. Ik geloof heilig, omdat ik op zondag geboren ben, dat wat er ook tegenzit, kapot gaat of verloren is, vanzelf weer vlot verloopt, hersteld wordt of door mij gevonden wordt.

En ziet, net nadat ik gemompeld heb ‘ik zal maar eens gaan kijken’ komt er een busje aan gescheurd. ‘Sorry, sorry’, en wij overdadig vriendelijk ‘geeft niks, fijn dat jullie er zijn.’ Een van de twee jongens stelt zich voor als Kid, hij gaat ook mee op de boot. Of we er bezwaar tegen hebben de andere reizigers op te halen. In het geheel niet, dan zien we nog wat van Huay Xay. Sommige reizigers die we ophalen groeten, anderen lijken niet te zien dat wij al in het busje zitten. Bij de boot aangekomen volgt het bekende dringen. Ook dat begrijpen we niet, je moet van tevoren je kaarten bestellen dus iedereen kan mee. Wij vinden plaatsen achterin, een tafeltje tussen ons in en niemand vindt ons aardig. Dus een langwerpige, aan alle kanten open boot. Achterin niet open, daar is de keuken. En, heel belangrijk, de wc. Een middenpad met aan beide zijden banken. Tussen die banken een tafeltje. Lout zit tegenover mij, naast ons is dus plek maar zoals gezegd, niemand wenst daar te zitten. Dat vinden wij prima.

Op de Mekong

We varen amper een kwartier of Kid neemt het woord. Van wat hij zegt versta ik weinig, want hij heeft geen microfoon, en wat ik versta is me bekend. Want dat heb ik geگوogeld! De boot is lang niet vol en daar

mogen we ons gelukkig mee prijzen want de Lonely Planet waarschuwt dat er vaak zeventig, ja zelfs honderd passagiers op worden gestouwd en dan moeten twee dagen wel erg lang zijn.

Op m'n dooie gemak kijken naar mensen die twee dagen dicht bij ons in de buurt zullen zijn. Opvallendste verschijning een vrouw met een soort muts rond haar hoofd, een ding dat alleen de neus en een klein stukje van de wang vrij laat. Over die muts zit een ding dat lijkt op wat vroeger een koptelefoon heette. 'Wat zou ze hebben?' vraag ik Lout, 'waarom zo ingepakt, er is geen spatje zon.' Lout oppert dat ze misschien een gevaarlijke huidziekte heeft. Opvallend weinig mensen kijken naar buiten, het merendeel leest. Wat me ook opvalt is dat zodra iemand opstaat om een foto te maken, her en der mannen en vrouwen overeind komen om exact hetzelfde vast te leggen. Daarbij gaat de een door de knieën en de ander buigt zich wat verder over de rand van de boot, maar allemaal hetzelfde eenzame huisje, de vrouw die de was doet in de rivier of de visser die geduldig in het water tuurt.

'Moet jij niet in actie komen?'

'Eerst maar eens rustig kijken,' antwoordt Lout.

Ik vraag me af of het tijd wordt Lout iets meer over de geschiedenis van Laos te vertellen.

'In de 14e eeuw stichtte Fa Ngum het koninkrijk Lan Xang. In 1707

verviel het in drie koninkrijken: Luang Prabang, Vientiane en Champassak. Burma, Thailand en Vietnam vielen onophoudelijk binnen tot het in 1893 een protectoraat van Frankrijk werd, deel uitmakend van de Unie van Indochina. In WO II vielen de Japanners Laos binnen en nadat de Fransen de Eerste Indochinese Oorlog verloren, werd het een onafhankelijk koninkrijk (22 oktober 1953).’

Dit is genoeg voor vandaag.

Morgen wat meer over de periode na 1954.

De boot wordt onrustig, we schijnen aan land te gaan. Een jongen is zo diep in slaap dat hij de commotie om hem heen niet merkt. En een Frans echtpaar blijft onverstoord hun gids bestuderen. De rest volgt Kid. Ik aarzel even, want het bezoeken van dorpjes die opgenomen zijn in officiële toeristenroutes... daar word ik niet wild van. Maar de gedachte dat ik het risico loop straks spijt te hebben als ik niet meega wint het van mijn argwaan.

Laat ik direct bekennen dat het maar goed is dat ik met de groep ben meegegaan. Ik had het uitstapje niet willen missen.

Het dorp heet Ban Gon Dturn en wordt bewoond door Kamu’s. De eerste minuten lijkt het arm. Dat is omdat wij alles wat we niet kennen al heel

snel arm noemen. We zien schurftige honden, een paar veelal naakte kindertjes – die *niet* bedelen – en huisjes van bamboe en hout langs een zanderig pad en dat vinden wij arm. Maar verder lopend wordt de indruk van armoede weggenomen. De kindertjes zien er goed uit, de huizen zijn netjes, de vrouwen lachen vriendelijk, het stinkt nergens, kortom we vinden het niet meer onoverbrugbaar ver van ons bed.

Mijn aarzeling in dit dorpje kwam mede voort uit schaamte. Als toerist met je zonnebril, camera, zonnehoedje, met al die luxe tekenen van waar je vandaan komt en dan koekeloerend rondlopen in een wereld die de dagelijkse werkelijkheid is voor diegenen die er wonen, daar heb ik moeite mee. Begrijp me goed, ik beschrijf alleen mijn aarzeling. Ik ben blij dat ik gegaan ben. In de eerste plaats omdat het een goed gevoel is geconfronteerd te worden met een gemeenschap die niet naar de stad trekt maar blijft waar de overgrootouders al woonden. Dat het nog bestaat. De vraag of de kindertjes hun hele leven in dit dorp zullen blijven kan ik niet beantwoorden. Ze leven hier, met ouders en grootouders. 82 Families, acht kinderen per gezin is normaal. Vrouwen wassen zich onbezorgd onder een slang die met een ijzeren draad vastzit aan een boom en lachen spontaan als wij voorbij lopen. Kinderen springen in het water, een enkeling wordt door een moeder gegrepen en met duidelijke tegenzin gewassen. Karbouwen wandelen ons tegemoet, niet van plan een stap opzij te doen. Geen huisje zonder bezem, er valt nergens vuil te bekennen. De groep wandelt door, wij blijven achter en proberen stiekem een huisje van binnen te bekijken. We mompelen ‘keurig’ en ‘gezellig’ en wijzen op een televisietoestel. Langs de wanden opgerolde matrassen, in een hoek een pan op houtvuur. Wil je begrijpen wat het betekent hier te leven, tja dan moet je een tijd blijven. Zou ik dat kunnen, mijn rugzak van de boot halen en tegen Kid zeggen: ‘Ga maar door zonder mij, ik blijf hier een paar weken?’ Ik stel de vraag maar weet het antwoord. Bij het schooltje staat een kist met daarop geschreven ‘donation’. Het feit dat Kid de groep niet stil laat staan bij die kist maar het aan de beleefdheid van de bezoeker overlaat leg ik uit als een teken van beschaving. Het houdt me bezig en even later vraag ik hem ernaar. Zijn eerste reactie is er inderdaad een van een lichte schrik. Ik lees in zijn ogen ‘de groep bij de kist en ik dan uitleggen? Is dat niet onbeleefd?’ Dan lacht hij en zegt dat het perhabs een goed idee is.

Beneden aan de rivier loopt een man met drie olifanten.

Ineens worden we allemaal kinderen van tien jaar. Olifanten die boomstammen slepen! De echte kinderen lachen zich gek om al die grote kin-

deren die haastig hun camera's richten op de olifanten. Wat is er voor bijzonders aan olifanten?

Waar leven de mensen van?

Landbouw, dat is duidelijk.

De aanwezigheid van karbouwen wijst op rijstvelden.

Het dorp ligt aan de rivier dus visvangst.

De vrouwen weven en komen van alle kanten aangesneld met de vrucht van hun arbeid. Of we maar willen kopen. Niet opdringerig. Wel zeer vasthoudend, ze weten dat zelfs de aarzelendste toerist voor hij weer op de boot stapt overgehaald kan worden. Eerlijk gezegd weet ik niet of ik hun shawls en tafelkleden mooi vind.

Kid komt me halen.

Ik moet iets heel belangrijks zien.

Geloof het of niet maar in dit dorp wordt whiskey gestookt. Van aardappelen. Primitiever is niet mogelijk, vraag me niet het procédé te beschrijven, denk aan een vuurtje onder een groot blik... laat maar, ik ben niet zo goed in dit soort technische beschrijvingen. Na langdurig aandringen laat ik me overhalen een slok te nemen! In Ierland heb ik potein (een extract van aardappel) gedronken, zelfgestookte, zeer venijnige whiskey. 'Hierna kan ik overal tegen,' dacht ik. Vergeet het maar, dit ene slokje is vernietigend. Het kan niet anders maar als hier een feest is en dit spul wordt gedronken, dan moet het hele dorp straalbezopen zijn. De man vraagt of ik nog een slok wil. Net doen of ik drink, vooral niet de indruk wekken dat m'n maag in brand staat.

Een Amerikaanse mevrouw heeft speciaal voor dit dorpsbezoek een grote zak mandarijnen gekocht. In een mum van tijd loopt ze als een soort rattenvanger uit Hamelen rond, omstuwd door blije, grijpgrage kindertjes. Blij omdat ze eindelijk zomaar iets *krijgen* van een toerist.

We overnachten in Pak Beng.

Op het balkon lees ik, terwijl de zon ondergaat achter de heuvels langs de Mekong, weer een stukje geschiedenis. Over de belangrijkste koning van Laos: Koning Setthathirat I (1534-1571), bouwer van een van de beroemdste tempels, de Xieng Thong in Luang Prabang. En die zullen wij een dezer dagen bezoeken.

Om zes uur wordt er op de deur gebonsd. Waar ben ik? Geen idee. Concentreren: gisteren op de boot, bezoek aan dorpje, er komt iets... Pak

Beng. Het wereldberoemde Pak Beng. Koud douchen en naar beneden. Hetzelfde echtpaar van gisteravond zit er nu ook. Wij zijn de enige gasten. Enorme ontbijtzaal, aan een kant open. Uitzicht op de Mekong. Niet te dicht bij dat andere echtpaar gaan zitten, het is te vroeg voor een gesprek. Alleen ‘good morning’.

Het ontbijt bestaat uit... stokbrood met jam en kaas. La vache qui rit. Waar de Engelsen geweest zijn blazers, rechters met pruiken op, links rijden en cricket, de Fransen stokbrood en La vache qui rit. Wat hebben wij Nederlanders als koloniale grootmacht achtergelaten? Forten.

Om half acht zitten we op de boot. De bergen hangen nog in de mist. We hebben vier nieuwe gasten, in onze kleine gemeenschap is dat echt nieuws. Hier en daar zijn vriendschappen ontstaan, nou ja vriendschappen, men praat met elkaar. De vier indringers, want zo worden ze bekeken, blijken met elkaar bevriende echtparen. Ze zijn monterder wakker geworden dan wij en hebben er lol in. Ook zij komen uit Frankrijk, gisteren verbaasden wij ons nog over de hoeveelheid Fransen aan boord, tot het tot ons doordrong dat Laos eens hun kolonie was. Zouden zij hier rondreizen zoals wij door Indonesië? ‘Dit was eens van ons, wij hebben meer met dit land dan jullie?’

Wie naar de wc wil moet langs ons, zodoende kunnen wij vaststellen hoe het staat met de vriendelijkheid van de verschillende nationaliteiten.